

Lamper af
genbrugs-
materialer

SIDE 19

M A G A S I N E T
livsstil

BOLIG | MAD | VIN | HAVE | SUNDHED

UGE 30 | 2017

**Smagen
af sommer
kommer fra
Portugal
Side 18**

**Rane Willerslev
og de nye tanker
Side 4-7**

KAREN BIT VEJLE:

**Verdensberømt
papirkunstner
vender hjem**

SIDE 12-16

Der er altid en forhindring i et eventyr

Kunst. En alvorlig sygdom satte en stopper for en hurtigtgående karriere på norsk fjernsyn. Men midt i mørket og stilheden voksede en kunstner frem. Dansk-norske Karen Bit Vejle, en verdensberømt papirkunstner, minder om, at selv voldsom modgang kan skabe nye muligheder. Livsstil tog til kunstnerens hjemstavn nord for Limfjorden, tæt på Vesterhavet, og stedet for hendes kommende museum.

Anja Limkilde, anl@jfmедier.dk

Søren Kierkegaard er blevet en stor inspiration for Karen Bit Vejle. Især hans tanker om, at vi alle har en livsvej, vi går på, indtil den deler sig, og man må træffe et valg om at gå til højre eller venstre. - Det er en vidunderlig tanke, for det betyder, at man hele tiden får nye muligheder for at træffe endnu bedre valg. Det giver ansvar og frihed til ens liv, siger Karen Bit Vejle, som har skabt en serie af papirklip og en ballet over temaet. Foto: Annelene Petersen

Der lå små hvide flager over hele gulvet. Nogle havde hængt fast i Karen Bit Vejles tøj og strømper, og hun havde trukket spor gennem huset.

"What the fuck, hvad har du gang i Bit?" udbrød hendes kollega Tore, da han kom på uanmeldt besøg.

Karen Bit Vejle havde været syg det meste af et år. I begyndelsen lå hun i et rum uden lys og uden lyd. Nogle gange kravlede hun, når hun ikke længere kunne undgå at skulle på toiletet.

ME, eller kronisk udmattelsessyndrom, hedder sygdommen, som havde overmandet hende i måneder og afskåret hende fra jobbet som underholdningschef på den norske tv- og radiokanal NRK og fra at være mor for sine tre børn. Det eneste, hun sådan set rigtigt kunne gøre, var at klippe papirklip med sin broderisaks. Og derfor lå svaret på Tores spørgsmål gemt under gulvtæppet.

- Jeg havde aldrig vist mine papirklip til nogen før. Der var hundredvis. De lå lag på

lag under gulvtæpperne, for der kunne de ligge fladt og i pres, fortæller papirkunstneren Karen Bit Vejle.

Hendes kollega var så benøvet over synet, at han ringede til kunstindustrimuseet i Trondheim, lige der i hendes stue.

"I må komme og se, hvad Bit har under tæpperne," sagde han.

Få dage efter var Karen Bit Vejle i gang med at forberede en udstilling, der skulle blive den første i en stadig ikke afsluttet række af verdensomspændende succeser.

Et center for papirkunst

Jeg er ikke i tvivl, da jeg møder hende på banegården i Aalborg. Hun ligner sine papirklip. Elegant, klassisk og fin med hvidt, opsat hår og sort jakke. På vej til bilen får hun fortalt, at hun også er fynbo. Sådan har hun altid opfattet sig selv, selv om hun kun lige blev født, mens forældrene stadig boede på Fyn. Faren flyttede efter sparekassedirektørstillinger, og familien flyttede med. Og sådan havnede Karen Bit Vejle tidligt i Jammerbugt Kommune.

PSALIGRAFI

Psaligrafi betyder løst oversat at tegne med saks. Det er den korrekte betegnelse for kunst skabt med papir og saks.

I Danmark har vi en helt unik papirklippe-tradition, der består af påskens gækkebreve. I de andre nordiske lande klipper man snekrystaller op til jul. Teknikken er, at man folder et stykke papir og klipper mønstre eller figurer med en saks.

Der findes papirklip-traditioner over det meste af verden. Det ældste kendte - og bevarede - papirklip stammer fra Kina og er fra 500 før vores tidsregning.

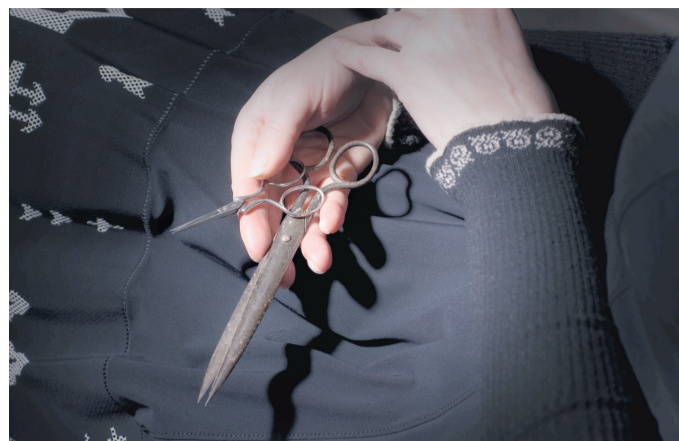
I Mexico bliver papirklip brugt til udsmykning op til allehelgensaften, i Polen klipper man farvestrålende fugle, og i Schweiz klipper man landbrugsmotiver, gæs og får i sorte silhuetter.

Det er her nord for fjorden, at hun er vokset op, fortæller hun, mens Cactus-bilen krydser kommunegrænsen på vej mod salt vand og vestvendt kyst.

Vi følger strømmen af sommerhus-turister, der bevæger sig mod Blokhuis. Det sted, som Karen Bit Vejle har udset sig til sit næste store projekt. Hun har allerede indtaget kunstverdenen med sine umanerligt store, fascinerende, fortællende papirklip. Nu vil hun indtage museumsverdenen med Danmarks første center for psaligrafi, og det skal ligge på hendes hjemstavn.

- Der er altså noget om det at vende hjem. Det er, som om det hele falder på plads, siger Karen Bit Vejle.

For tre år siden flyttede hun til Danmark efter 30 år i Norge. Børnene var blevet voksne, og hun ville udleve en drøm om at åbne et papirklipmuseum. To år har hun brugt på at søge efter det helt rigtige sted. Det ligger i Hune, en lille by, der er flettet ind i Blokhuis, når man nærmer sig Vesterhavet.

Den lille er Karen Bit Vejles broderisaks, som hun har brugt, siden hun var 16 år. Den store er H.C. Andersens, som han klippede sin papirklip med i 1800-tallet. Den havde ikke været brugt siden digterens død, da Karen Bit Vejle fik lov til at klippe med den, da hun udstillede på H.C. Andersen-museet i Odense i 2009.

Pressefoto:
Helle S. Andersen

KAREN BIT VEJLE

Født for 59 år siden i Ejby på Fyn. Voksede op i Jammerbugt Kommune, og studerede på Aalborg Universitet.

Fra 1984 til 2014 boede hun i Trondheim i Norge.

Har siden 2008 virket som papirkunstner og designer.

Hun har udstillet i de skandinaviske lande, Europa, USA og Asien. Hun har permanent to udstillinger cirkulerende mellem

udstillingssteder i hele verden.

Hun har skabt design for norske Røros Tweed, Nidarosdomen (domkirken i Trondheim), Porsgrund Porcelænsfabrik og danske Georg Jensen. Hun har desuden udsmykket butikker for Georg Jensen, Royal Copenhagen og Hermès. Samt lavet logo til den norske rockstjerne Åge Aleksandersen.

Solgte i 2015 et - indtil videre det eneste - original klip for 453.000 norske kroner gennem den engelske gallerist Adrian Sassoon.

elsket fulgte en psykologiprofessor til Norge for at stifte familie. Mens hun arbejdede på Ringve Museum i Trondheim, slappede hun af med papirklip i fritiden, og da hun blev ansat ved NRK, voksede antallet af lag under gulvtæpperne, når der var tid til overs i weekender og ferier.

De mere end 30 års klip havde aldrig forladt deres skjul under de ægte tæpper, hvis ikke Karen Bit Vejle var blevet umådeligt syg.

Alvorligt syg

For 11 år siden blev hun ramt af kronisk udmattelsessyndrom, også kaldet ME. I et år var hun "helt væk", sådan beskriver hun det selv. Hun lå i mørke, hendes hukommelse virkede ikke, og nogle gange virkede hendes ben ikke engang. Computeren kunne hun ikke tænde, og avisen kunne hun ikke læse.

- Neurologens forklaring var, at alle mennesker er udstyret med en adrenalinpumpe, og den er smart at have, hvis man skal yde noget ekstra, for så sætter den i gang og giver lidt ekstra punch. Jeg har bare ydet så meget og arbejdet så hårdt i mange år, at min pumpe er gået i stykker, og så har den bare pøst ud, til jeg blev totalt forgiftet med adrenalin, og det har skadet mit nervesystem. Det, mener de, har udløst ME. Det er, når kroppen er fuldstændigt overbelastet, og der kommer et punkt, hvor den ikke kan repareres igen. Det er meget skummelt, forklarer Karen Bit Vejle.

Efterhånden som tiden gik, og hun fik en smule kræfter tilbage, tænkte hun på sin broderisaks.

- Den havde simpelthen givet mig så meget glæde i mit liv, og så prøvede jeg, om jeg kunne klippe igen. Det blev meget vigtigt for mig, for saksen gjorde, at jeg følte, at jeg var lidt med i livet igen, siger hun.

Og det var der, cirka et år efter, hun var blevet syg, at hun begyndte at producere al det hvide papir-afklip, som skulle afsløre hendes kunst for hendes kollega og - med tiden og udstillingerne - resten af verden. På de følgende 10 år blev hun en kunstner, som inviteres verden rundt, kan sælge klip for flere hundredtusinde kroner, og som

designer for eksklusive brands. Men samtidig lider hun stadig af sygdommen, der startede det hele.

- Det har taget 10 år at have det så godt, som jeg har det nu. 10 år af ens liv er lang tid, hvor man egentlig ikke kan være sig selv. Altså, min personlighed er lige det modsatte af sygdommen. Jeg er sådan en, som er i fuld gang og kan have 100 bolde i luften, men sygdommen tvinger mig til det modsatte. Det er kun, fordi jeg er en meget struktureret person, at jeg får så meget ud af tiden. Men det har også kostet på en anden konto. Jeg har afskåret mig fra alt andet end kunsten, siger hun.

Kunstværker i saks og papir

Med saksen i hånden fjerner hun papiret omkring figurene. Ballerinaer, blomster, træer og fugle synes umiddelbart at være hendes foretrukne motiver. Men den smukke, elegante og fine motivverden er udstyret med flere lag. En hængt mand og en statsminister på en gyngesving. En grim bulldog og en håndpisker finder også vej til hendes eventyrlige klip. Karen Bit Vejles kunst er figurativ og fortællende. Den sætter gentagende gange publikumsrekorder, når den rejser verden rundt i to evigt cirkulerende udstillinger.

Hun trækker på kunstneriske og kulturelle traditioner, når hun gennem måneder og nogle gange år skaber sine kunstværker med ikke andet end en efterhånden gammel saks og store stykker papir.

- Store fortællinger kræver store værker, griner hun.

Håndværket kommer fra den danske gækkebrevstradition, men hun klipper ikke længere symmetriske mønstre. De figurative fortællinger minder om de hvide kirkers kalkmalerier, hvor historier blev formidlet uden ord og tekst til et analfabetisk publikum.

Også Bayeux-tapetet er inspiration, og det samme er Bjørn Nørgaards moderne gobeliner, som fortæller Danmarks historie fra væggene i Riddersalen på Christiansborg.

- Det skal ligge der. Bliver det ikke fint? siger hun og peger, mens hun følger trafikken rundt i rundkørslen.

Selv bor hun i et sort træhus lige rundt om hjørnet. Her hænger papirklip på væggen, og der ligger (selvfølgelig) flere under gulvtæpperne.

Papirklippets begyndelse

Historien om papirkunstneren Karen Bit Vejle begynder på heden i Jammerbugt Kommune. Hun startede som femårig med gækkebreve og det, man på norsk kalder snekrystaller. Da de fleste andre børn lagde saksen efter påske, blev Karen Bit Vejle ved. Og som 16-årig skulle hun opleve noget, der gjorde, at hun aldrig kunne lægge fascinationen og papiret fra sig igen.

- Jeg var for første gang i Tivoli i København, og der så jeg en mand, som sad og klippede et kunstværk i papir. Det var fuldstændigt mindbløving for mig, for jeg havde kun set gækkebreve og julepynt, men her voksede et eventyr frem, mens

han sad der og klippede. Jeg må have stået der i en halv time eller tre kvarter og iagttaget ham fuldstændig fascineret. Han sagde ingenting, han klippede bare det her kunstværk med et træ, fortæller Karen Bit Vejle, mens begejstringen stadig skinner gennem hendes blå øjne.

Da hun endelig fik løsrevet sig fra kunstneren ved Tivolisøen, var hendes liv faktisk forandret.

- Der skete altså et eller andet med mig, for der gik jeg simpelthen hjem og snupede min mors broderisaks. Og siden den dag har jeg klippet næsten hver dag. Det er blevet en katarsis for mig. Og så har jeg gjort som mennesker, der skriver digte til skrivebordskuffen. Jeg har klippet, og så har jeg lagt dem under gulvtæpperne, for der lå de trygt og godt, og jeg havde ingen forventninger til, at andre kunne have en interesse i dem, siger Karen Bit Vejle.

Saksen og papirklippet flyttede med til Aalborg, da hun begyndte på universitetet. Og hun pakkede papirkunsten sammen og tog den med til Trondheim, da hun for-

På væggen bag Karen Bit Vejle hænger et maleri af klippet "Legacy in an Eggshell" - det eneste originale klip, hun nogensinde har solgt. Det var London-galleristen Adrian Sassoon, der overtalte hende til at skabe et værk til salg med det formål at få prissat hendes værker. I 2015 solgte hun original klippet på udstillingen Masterpiece London for 40.000 pund eller 453.000 norske kroner. Men hun har ikke planer om at sælge ud af originalklippene. - Jeg må passe godt på min original-portefølje, ellers saver jeg jo den gren over, jeg sidder på, siger hun. Foto: Annelene Petersen

← FORTSAT FRA FOREGÅENDE SIDE

Og så er der referencen, som man nærmest ikke kan undgå: H.C. Andersen.

- Uden sammenligning, i øvrigt, gentager Karen Bit Vejle, når hun fortæller om sit forhold til den verdensberømte digter, der også skabte motiver med drømme og saks.

- H.C. Andersen er en fortæller, der også klippede i papir. Jeg er en papirklipper, der også fortæller historier. Der er en sammenhæng. Hans verden af eventyr har påvirket mig stærkt, siden jeg var barn. De flere lag og dobbelte betydninger vil man kunne nikke genkendende til som inspirationskilde hos mig. Men ser man på vores klip, bevæger vi os i helt forskellige billedlige verdener. Hans er meget små og enkle, og mine er meget store og komplicerede. Der har vi ikke noget tilfælles, siger Karen Bit Vejle.

Men hun har grebet sammenligningen med den store dansker og nydt godt af, at H.C. Andersen stadig åbner døre verden over. Efter en udstilling på Hans Christian Andersen Museum i Odense fik hun lov at klippe med digterens saks. Hun fik endda lov til at låne fire af hans papirklip til sin første internationale udstilling i Seattle i 2009. Og så var verdensberømmelsen på vej.

"Danmarks nye H.C. Andersen" er hun blevet kaldt i Kina. Landet med verdens ældste tradition for papirklip tog den lyse skandinaviske kunstværker til sig, da hun i 2014 lavede "Paper Dialogues" med Kinas førende papirkunstner og professor i psaligrafi Qiao Xiaoguang.

Det er ikke kun den fynske eventyrfortæller, som Karen Bit Vejles kunst trækker tydelige referencer til. Filosofen Søren

SCAN QR-KODEN

Karen Bit Vejle fortæller historier fra sit kunstværk "Twittering in the Royal Copenhagen Tree". Scan QR-koden med din smartphone eller tablet eller følg linket goo.gl/sNNx8T

SCAN QR-KODEN

Se, hvordan en papirkunstner arbejder med saks og maling og åbner udstillinger, ved at scanne QR-koden med din smartphone eller tablet. Du kan også finde videoen via linket papercutart.no/new-bit-in-action

Kierkegaard og komponisten H.C. Lumbye er andre inspirationskilder fra 1800-tallet, som har manifesteret sig i klippet kunst. Men det klassiske bliver altid ledsaget af en humoristisk, moderne eller tragisk sandhed, som bryder den florlette, sarte motivverden.

Ligesom energien og glansen i Karen Bit Vejles øjne bliver brudt af en sløret træthed.

Bare bonus

Vi forlader træhuset for lysets og vandets skyld. Fotografen vil til stranden med Karen Bit Vejle, og selv på en regnfuld, halvkølig sommerdag er Blokhuis fyldt med sommerhusgæster.

På vejen gennem by og biler taler Karen Bit Vejle mere om sit kommende projekt: museet. Der er opbakning fra kommunen og fra lokale advokater med speciale i kunstfonde og finansiering. Og så er der alle sommergæsterne, som vil være med til at øge besøgstallet på en regnvejrsdag som denne.

Karen Bit Vejles datter, Zeleste, er taget med til stranden. Hun forsøger at skærme sin mor med en gul paraply mellem billederne. Når papirkunst-museet åbner til påske næste år, vil hun også være der. For efter et semester kunsthistorie på Berkeley-universitetet i Californien flytter hun til Nordjylland for at bygge et museum op og lede sin mors udstillinger i resten af verden.

Fødderne slæber sand med hjem fra stranden, og det spreder sig ud over entreen, som papirafklippene gør, når Karen Bit Vejle arbejder med sin saks. Kunsten udmatter hende ikke, selv om også klippet har sine begrænsninger. Men det giver nærmest lige så meget energi, som det ta-

ger, når hun bevæger sig ind i en meditativ flowzone, hvor saksen bevæger sig over papiret, mens hovedet og kroppen slapper af. Derfor har hun kunnet vende sin sygdom til en succes.

- Men jeg må stadig hvile rigtig meget i løbet af en dag. Jeg laver aldrig mere end en ting, når nu jeg skal holde på med centeret. Et møde helst ikke tage mere end et par timer. Når jeg hviler og tager den med ro, har jeg fuld kontrol. Og så klarer jeg det fint. Men jeg tror nu nok, at jeg bliver vældig træt i morgen, smiler hun og giver sine øjne lov til at understrege den sårbare pointe.

- Det har også kostet på en anden konto, så mine børn har gået for lud og koldt vand, siger hun og bliver afbrudt af Zelestes korte protest:

- Ejl!

- Måske ikke de seneste år. Det har jeg besluttet mig for. Men jeg har positioneret mig sådan, at jeg ikke har haft mand, og mine børn har været store. Jeg har bare haft mig selv, og det betyder, at jeg godt har kunnet sidde i ugevis i min egen verden og arbejde på de her værker, som tager et år, siger Karen Bit Vejle.

Det er fire timer siden, vi mødtes på baggården, og nu er det tiden, at vi skilles igen. Karen Bit Vejle er træt. Udmattet. Og interviewet kommer til at sætte sig sine spor de næste dage. Ligesom de fleste anstrengelser stadig gør det. Mens bilen finder vej, fortæller hun:

- Mit mål var at finde noget, jeg kunne arbejde med - med de fysiske begrænsninger jeg har. Og så ville jeg gerne holde en udstilling og se, hvordan folk blev slået bagover af forbløffelse. Det har jeg opnået. Alt det, der er sket siden, er bare bonus.

Karen Bit Vejle smiler.